

GRABEŽLJIVI ČASOPISI

U rubrici Pregled stručnog tiska i softvera Geodetskog lista već je pisano o časopisima upitne kvalitete, tzv. grabežljivim (predatorskim) časopisima (Frančula 2021). Niki Wilson (2024) skreće pozornost na sve složenije prijevare kojima se takvi časopisi služe i ukazuje na neke od načina kako se protiv njih boriti.

Strategije među izdavačima grabežljivih časopisa variraju, što otežava donošenje opće definicije onoga što znači grabežljivost (predatorstvo). Takozvani grabežljivi izdavači općenito daju prednost osobnom interesu i profitu nad istraživačkim integritetom i često naplaćuju naknade bez obavljanja oglašanih usluga arhiviranja, indeksiranja ili recenziranja. Neki se služe ukradenim ili lažnim mrežnim stranicama. Drugi stvaraju lažne faktore utjecaja. Iako se neke od tih taktika mogu činiti očiglednima, grabežljivi izdavači bili su iznimno uspješni.

Neki znanstvenici svjesno objavljuju u grabežljivim časopisima, popuštajući pod sve intenzivnijim akademskim pritiskom da objave određeni broj radova ili izgube prilike za karijeru. Neki čak i ne shvaćaju da se objavljivanje u grabežljivim časopisima može smatrati problematičnim njihovim kolegama.

U grabežljivim časopisima ne objavljuju samo autori iz zemalja s niskim do srednjim prihodima. Mnogi istraživači u zemljama s visokim prihodima poput Sjedinjenih Država, Japana, Italije i Ujedinjenog Kraljevstva objavlivali su u grabežljivim časopisima. Prema jednom istraživanju, koje je obuhvatilo 103 države, najviše korespondentnih autora bilo je iz Indije (27%), i potom iz Sjedinjenih Država (15%) uključujući one sa Sveučilišta Harvard (Cambridge, Massachusetts). Niti jedna država ili institucija nije imuna, a sve složenije prijevare grabežljivih izdavača čine znanstvenicima još veći izazov u njihovu prepoznavanju.

Prisutnost stotina tisuća radova objavljenih u grabežljivim časopisima dovela je do novih problema u znanstvenom izdavaštvu. Jedan od njih je opseg u kojem se u časopisima neupitne kvalitete citiraju radovi objavljeni u grabežljivim časopisima. Knjižničarka zdravstvenih znanosti Amanda Ross-White sa Sveučilišta Queen (Kingston, Ontario, Kanada) smatra da su autori često bili svjesni da citiraju radove u časopisima upitne kvalitete, ali su te radove smatrali dobrom znanošću, jer su procijenili rad neovisno o časopisu u kojem je objavljen. Postavlja se i pitanje ako autor ocijeni da je znanost u članku iz grabežljivog časopisa utemeljena i citira rad u legitimnom časopisu, legitimira li to taj grabežljivi časopis? Navodi i primjer grabežljivog izdavača na Beallovj listi, koji je razvio svoj poslovni model do te mjere da su ga kupili etablirani izdavači John Wiley and Sons.

Mnoštvo nerecenziranih članaka protiv cijepljenja i maskiranja pojavilo se u grabežljivim časopisima tijekom pandemije COVID-19. Rizik nije samo u tome da će javnost u to povjerovati, već to narušava povjerenje javnosti u znanost i znanstvenike.

Kako se boriti protiv grabežljivih izdavača. Studentima diljem svijeta potrebna je bolja obuka za prepoznavanje grabežljivih časopisa i razumijevanje zašto su recenzije toliko važne za proces objavljivanja. Veća financijska sredstva za plaćanje objavljivanja u otvorenom pristupu također bi pomogla. Važno je i usvajanje Deklaracije o procjeni istraživanja (Declaration on Research Assessment - DORA). Jedno od načela sugerira da se čimbenici utjecaja časopisa (Journal Impact Factor) ne koriste kao surogat mjere kvalitete pojedinačnih istraživačkih članaka za procjenu doprinosa pojedinog znanstvenika pri zapošljavanju, napredovanju ili odlukama o financiranju (Wilson 2024).

Literatura

Frančula, N. (2021): Časopisi upitne kvalitete, Geodetski list, 75 (98), 4, 410–411, <https://www.bib.irb.hr:8443/1178737>, (17. 2. 2024.).

Wilson, N. (2024): Predatory Journals, BioScience, 74, 1, 6–11, <https://academic.oup.com/bioscience/article/74/1/6/7465222>, (17. 2. 2024.).

Nedjeljko Frančula

NEKOLIKO KARTOGRAFSKIH PITANJA ChatGPT-ju

Nakon pojave ChatGPT-ja, Bing Chata (odnedavno Copilot) i Googleova Barda (odnedavno Gemini) svaki bi sveučilišni nastavnik morao provjeriti u kojoj se mjeri njegovi studenti mogu služiti tim alatima umjetne inteligencije u pisanju seminarskih, diplomskih, magistarskih i doktorskih radova na području kojim se bavi. Mi smo to djelomično učinili za područje kartografskih projekcija postavljajući im pitanja o definiciji konusnih, cilindričnih, pseudokonusnih i pseudocilindričnih projekcija. Zaključak je bio da studenti mogu imati više štete nego koristi posluže li se tim alatima u navedene svrhe (Frančula i Lapaine 2023a, Frančula i Lapaine 2023b, Frančula 2023).

Sada želimo provjeriti mogu li se studenti poslužiti ChatGPT-jom i u rješavanju nekih praktičnih kartografskih zadataka.

Prvo smo postavili pitanje:

Raspolažem datotekom koordinata poligona u vektorskom obliku (x, y) dobivenom s karte u ekvivalentnoj projekciji. Kako mogu izračunati površinu tog poligona?

Izostavljamo ovdje cjeloviti odgovor u kojem je ispisao korektnu formulu za računanje površine zatvorenog poligona i odgovarajući program u Pythonu.

Slijedi novo pitanje i odgovor ChatGPT-ja:

Ako je datoteka iz prethodnog primjera dobivena digitalizacijom s karte u poprečnoj Mercatorovoj projekciji, dakle konformnoj projekciji, kako izračunati površinu.

ChatGPT

„Ako su vaše koordinate dobivene u poprečnoj Mercatorovoj projekciji, trebate uzeti u obzir da Mercatorova projekcija čuva kuteve, ali ne i površine. Da biste dobili približnu površinu poligona na temelju tih koordinata, možete koristiti metodu pod nazivom „Mercatorova ploča“. Ova metoda koristi projekcijski faktor kako bi se približno ispravila povećanja površine prema sjeveru.

Evo koraka kako izračunati površinu poligona u poprečnoj Mercatorovoj projekciji:

- 1. Pretvorba Koordinata:** Pretvorite x i y koordinate iz poprečne Mercatorove projekcije natrag u geografske koordinate (geografske koordinate su latitude i longitude).
- 2. Izračunajte Površinu:** Kada imate geografske koordinate, možete koristiti istu Gauss-ovu formulu koja se koristi za neprojecirane koordinate kako biste izračunali površinu poligona. Ovaj korak će dati približnu površinu poligona, ali ima ograničenja zbog povećanja površine prema sjeveru.“

Slijedi program u Pythonu, koji smo izostavili.

Na dva mjesta u odgovoru spominje „povećanje površine prema sjeveru“ što je karakteristika uspravne Mercatorove projekcije, a ne poprečne te naglašava da će se tim